

UŽSIENIEČIŲ TEISINIO STATUSO LIETUVOJE ANALIZĖ

Egidijus Nedzinskas

Mykolo Romerio universiteto Kauno policijos fakulteto Policijos veiklos katedra
V.Putvinskio g. 70, LT-44211 Kaunas-ACP
Telefonas (8-37) 30 36 51
Elektroninis paštas e.nedzinskas@kpf.mruni.lt

S a n t r a u k a

Straipsnio tikslas – išsiaiškinti užsienio šalių piliečių ir asmenų be pilietybės legalaus atvykimo į Lietuvą tikslus bei šių asmenų buvimo Kaune apimtis.

Straipsnyje pateikiamas užsieniečių buvimo Lietuvoje teisinis reguliavimas. Nagrinėjami užsienio šalių piliečių ir asmenų be pilietybės demografinės struktūros Kaune ypatumai. Kauno pavyzdžiu analizuojama iš kokių šalių dažniausiai atvyksta laikinai ar nuolat gyventi užsieniečiai. Pateikiami duomenys apie užsienio šalių piliečių ir asmenų be pilietybės, siekiančių gauti leidimus laikinai ar nuolat gyventi Lietuvos Respublikoje, atvykimo tikslus.

Pagrindinės sąvokos: *užsienietis, asmuo be pilietybės, prieglobsčio suteikimas, integracija, natūralizacija, papildoma apsauga, laikinoji apsauga.*

ĮVADAS

Užsieniečių teisinės padėties klausimai šiandien ypač tapo aktualūs Europos Sąjungos (toliau- ES) valstybėms narėms ir į ją įstojusiai Lietuvai.

Neseniai priimtas Lietuvos Respublikos (toliau - LR) įstatymas „Dėl užsieniečių teisinės padėties“[1], užtikrino ne tik bendrą užsieniečių ir prieglobsčio prašytojų teisinės padėties reglamentavimą, bet ir atvykstančiųjų ne iš ES valstybių imigrantų integraciją bei natūralizaciją Lietuvoje.

Straipsnio tikslas – išsiaiškinti užsienio šalių piliečių ir asmenų be pilietybės legalaus atvykimo į Lietuvą tikslus bei šių asmenų buvimo Kaune apimtis. Kauno miestas pasirinktas

dėl jo geopolitinės padėties šalyje – tai antras pagal dydį pramoninis miestas šalyje, be to, šalia yra Tarptautinis Kauno oro uostas bei Ruklos pabėgėlių centras.

Tyrimo uždaviniai:

- Išsiaiškinti, ar yra pakankama užsieniečių buvimą Lietuvoje reglamentuojanti teisinė bazė.
- Išsiaiškinti, iš kokių šalių, kokiais tikslais ir kiek yra šiuo metu atvykusių į Kauną užsienio šalių piliečių ir asmenų be pilietybės, turinčių leidimus laikinai ar nuolat gyventi Lietuvos Respublikoje;

Taikyti šie tyrimo metodai: literatūros, duomenų ir dokumentų analizės, lyginamasis istorinis, statistinės analizės, apibendrinimo ir kiti.

UŽSIENIO ŠALIŲ PILIEČIŲ BUVIMO LIETUVOJE REGLAMENTACIJA

Valstybės vidaus įstatymai dėl užsienio šalių piliečių ir asmenų be pilietybės apima tiek bendro pobūdžio teisės aktus - įstatymus apie užsieniečių teisinę padėtį, tiek ir specialius aktus, nustato užsieniečių teises – civilinio [2] ir civilinio proceso [3], darbo įstatymus (kodeksus) [4], įstatymus dėl socialinio aprūpinimo, švietimo ir pan.

Daugelis valstybių įstatymuose yra nuorodos į tarptautines sutartis, apibūdinančias tokių asmenų statusą. Tokia reglamentacija būdinga ir mūsų šalies įstatymams - tiek konstitucinėms normoms, tiek šiuo metu galiojančiam LR įstatymui dėl užsieniečių teisinės padėties, kurio 3 straipsnis skelbia, kad „*Užsieniečiai Lietuvoje turi tas teises ir laisves, kurias numato LR Konstitucija [5], tarptautinės sutartys, LR įstatymai ir ES teisės aktai*“.

Užsienio šalių piliečiai ir asmenys be pilietybės policijos ar kitos teisėsaugos institucijos pareigūnų reikalavimu privalo pateikti asmens tapatybę patvirtinantį dokumentą (kelionės dokumentą, leidimą gyventi ar kita), taip pat kitus dokumentus, kuriuose nurodytas buvimo valstybėje tikslas ir sąlygos ir kurie įrodo, kad šis asmuo LR yra teisėtai [9]. Tą patį nustato LR Konstitucijos 29 straipsnis, taikomas tiek LR piliečiams, tiek užsieniečiams „*Įstatymui, teismui ir kitoms valstybės institucijoms visi asmenys lygūs*“. Užsieniečiai, padarę LR teisės pažeidimą, atsako pagal LR įstatymus, jeigu kitaip nenumato LR tarptautinės sutartys. LR Baudžiamasis (toliau- BK) [6] ir Baudžiamojo proceso (toliau- BPK) [7] kodeksai nustato asmenų išdavimo iš LR pagrindus, taip pat asmenų, išduotų iš LR, baudžiamojo persekiojimo ribas. Lietuvos ekstradicijos įstatymui yra būdinga tai, kad išdavimas iš Lietuvos galimas tik pagal tarptautinę sutartį, ir Lietuvos BPK šios sutartys

taikomos tiesiogiai. Užsieniečiai, esantys mūsų šalyje, taip pat kaip ir LR piliečiai, privalo laikytis LR Konstitucijos ir įstatymų, nevaržyti kitų žmonių teisių ir laisvių.

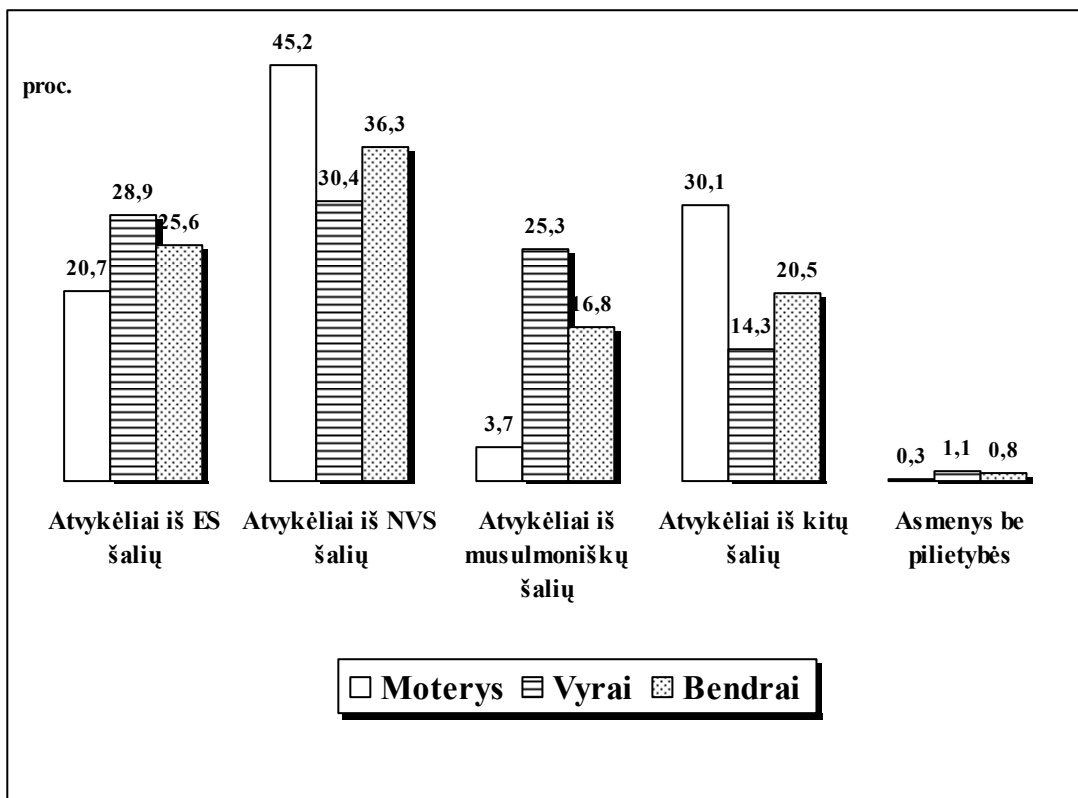
Kurį laiką mažėjęs atvykstančių į šalį žmonių srautas, pastaraisiais metais vėl gerokai išaugo. Antai 2000 m. į Lietuvą atvyko tik 1,5 tūkst. žmonių, 2004 m. – jau 5,6 tūkst., o 2005 m. – 7,5 tūkst. Per visą 1990–2005 m. laikotarpį iš svetur atvyko 80,3 tūkst. žmonių. 2003–2004 m. tarp imigrantų vyravo atvykstantieji iš Rusijos Federacijos, Ukrainos, Baltarusijos, Vokietijos, Kanados, Latvijos, Jungtinės Karalystės, Lenkijos ir Ispanijos. Tarp jų yra ir grįžtančių LR piliečių, tačiau tai tik nedidelė dalis. Daugėja atvykstančiųjų ne iš ES valstybių narių. 2003–2004 m. tokie imigrantai sudarė 9,4 proc. bendro skaičiaus.

Užsienio šalių piliečių, asmenų be pilietybės atvykimą ir išvykimą, buvimą LR, leidimus laikinai ar nuolat gyventi LR, dirbti darbą, prieglobsčio bei laikinos apsaugos suteikimą, ES valstybių narių piliečių teisinę padėtį, integraciją ir natūralizaciją, reglamentuoja LR įstatymas „Dėl užsieniečių teisinės padėties“ [1].

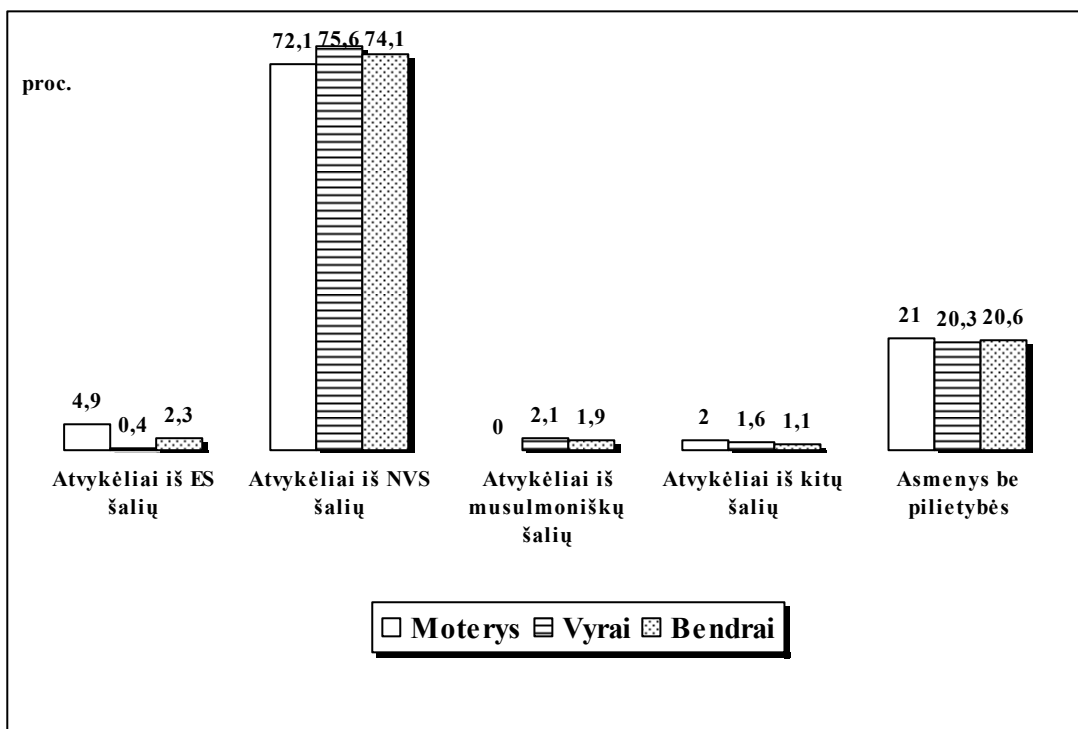
UŽSIENIEČIAI KAUNE

Kauno miesto vyriausiojo policijos komisariato Migracijos skyriaus Užsieniečių reikalų poskyrio duomenimis, 2006 m. vasario 1 d. Kaune gyveno 2560 užsienio šalių piliečių ir asmenų be pilietybės, turinčių leidimus laikinai ar nuolat gyventi LR. Iš jų 877 užsienio šalių piliečių ir asmenų be pilietybės, turinčių leidimus laikinai gyventi, ir 1683 užsienio šalių piliečių ir asmenų be pilietybės, turinčių leidimus nuolat gyventi LR. Tai sudaro apie 0,7 procento Kauno miesto gyventojų [8]. Šie skaičiai svyruoja. Užsieniečių turinčių leidimus nuolat gyventi LR ir gyvenančių Kaune, sąrašas yra atnaujinamas kas penkeri metai.

Analizė parodė (1 ir 2 pav.), kad dauguma užsieniečių, turinčių leidimus laikinai ar nuolat gyventi LR ir gyvenančių Kaune, yra atvykę iš Nepriklausomų valstybių sandraugos (NVS). Tarp asmenų, turinčių leidimus laikinai gyventi LR, Rusijos piliečių yra 20,9 proc., Ukrainos piliečių - 6,9 proc., Baltarusijos piliečių - 3,3 proc., o tarp asmenų, turinčių leidimus nuolat gyventi, šių šalių piliečiai sudaro atitinkamai 59,9 proc., 6,2 proc. ir 4,6 proc. Kas penktas asmuo, nepriklausomai nuo lyties, laikinai ar nuolat gyvenantis Kaune, yra asmuo be pilietybės. Ypač ryškūs skirtumai ($p > 0,001$) nustatyti tarp atvykusių vyrų ir moterų iš Centrinės Azijos kraštų (dominuoja vyrai) ir iš ne ES, NVS ir Centrinės Azijos kraštų, kurias mes apjungėme pavadinimu „atvykėliai iš kitų šalių“ – Izraelio, JAV ir pan., - dukart dažniau iš šių valstybių atvyksta moterys.

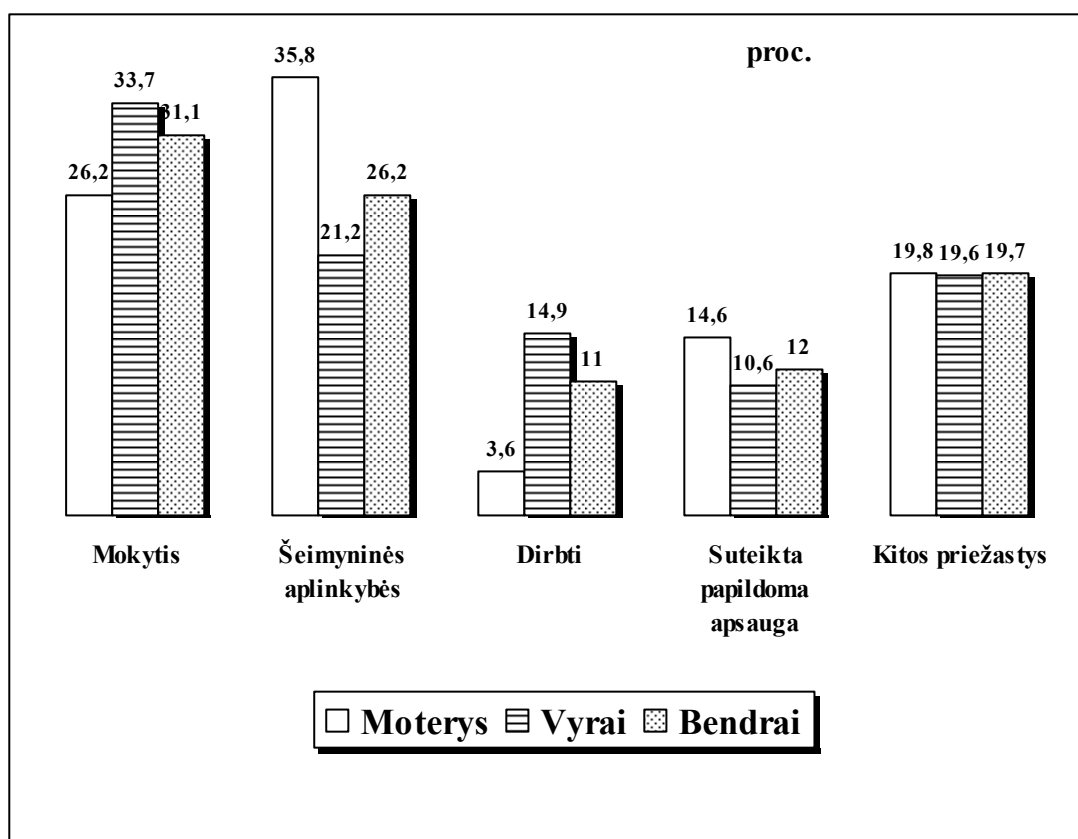

1 pav. Užsienio šalių piliečiai turintys leidimus laikinai gyventi LR (Kaune, proc.)

2 pav. Užsienio šalių piliečiai turintys leidimus nuolat gyventi LR (Kaune, proc.)

Išanalizavus užsieniečių, turinčių leidimus laikinai ar nuolat gyventi LR ir gyvenančių Kaune atvykimo tikslą, kurio pagrindu išduotas leidimas, nustatyta, kad dauguma (31,1 proc.) ketina mokytis mūsų aukštosiose mokyklose, kiek mažiau atvyko šeimos susijungimo pagrindu, darbo tikslu ar jiems suteikta papildoma apsauga (3 pav.). Moterys dažniau atvyko dėl šeimyninių aplinkybių, o vyrai – mokytis ir dirbti.

3 pav. Užsieniečių pasiskirstymas pagal atvykimo į LR tikslą (Kaune, proc.)

Paanalizavome pagrindinius užsieniečių atvykimo į mūsų šalį tikslus, atsižvelgdami į tai iš kokių valstybių jie atvyko.

Nustatėme, kad dominuojanti dauguma Užsienio šalių piliečių atvykusių mokytis yra „atvykėliai iš kitų šalių“ (65,9 proc.), atitinkamai 76,4 proc. vyrų ir 40,6 proc. moterų ($p > 0,05$). t.y. vyrų atvyksta mokytis žymiai daugiau, lyginant su moterimis. Atvykėliai iš ES šalių sudaro 23,1 proc., atitinkamai 14,4 proc. vyrų ir 44,3 proc. moterų ($p > 0,05$), t.y. moterų atvyksta mokytis iš ES šalių net tris kartus daugiau nei vyrų. Atvykėliai iš musulmoniškų šalių sudaro 5,5 proc., atitinkamai 7,2 proc. vyrų ir 1,2 proc. moterų, t.y. vyrų atvyksta mokytis beveik šešis kartus daugiau nei moterų. Atvykėliai iš NVS šalių sudaro 4,8 proc., atitinkamai 1,5 proc. vyrų ir 12,7 proc. moterų, t.y. moterų atvyksta mokytis iš NVS šalių net

aštuonis kartus daugiau nei vyrų. Apibendrinant galima teigti, kad mokyti mūsų šalyje labiau linkę asmenys iš tokių išsivysčiusių šalių kaip JAV, Izraelis ir pan. (dominuoja vyrai), bei atvykėliai iš ES šalių (dominuoja moterys). Galima daryti prielaidą, kad studijų kokybės lygis Lietuvoje yra pakankamai konkurencingas ir vertintinas Pasaulinėje mokslo erdvėje.

Tarp užsienio šalių piliečių atvykusių šeimos susijungimo tikslu dominuoja atvykėliai iš NVS šalių (64,4 proc., $p > 0,05$), atitinkamai 50,0 proc. vyrų ir 80,6 proc. moterų, t.y. šiuo tikslu vyrų atvyksta žymiai mažiau, lyginant su moterimis. Atvykėliai iš „kitų šalių“ sudaro 13,9 proc., atvykėliai iš ES šalių sudaro 12,2 proc., atvykėliai iš musulmoniškų šalių sudaro 7,8 proc. Kadangi pasiskirstymas tarp šių analizuojamų grupių nėra didelis, tai galima daryti tik prielaidą, kad mūsų lietuvaitės mieliau kuria šeimas su atvykėliais iš musulmoniškų šalių nei lietuvaičiai.

Analizė parodė kad Užsienio šalių piliečiai atvykę darbo tikslu dauguma yra taip pat atvykėliai iš NVS šalių (43,3 proc.). Dominuoja moterys - 72,7 proc. (vyrų 39,5 proc., $p > 0,05$). Atvykėliai iš ES šalių sudaro 40,2 proc. Dominuoja vyrai - 43 proc., lyginant su moterimis, kurių atvyksta tik 18,1 proc. Atvykėliai iš „kitų šalių“ sudaro 16,5 proc., o iš musulmoniškų šalių nenustatytas nei vienas atvejis.

Tarp užsienio šalių piliečių, kuriems dėl tam tikrų priežasčių skirta papildoma apsauga nepriklausomai nuo lyties daugumą sudaro atvykėliai iš NVS šalių - 93,3 proc., $p > 0,05$, atitinkamai 93,2 proc. moterų ir 93,5 proc. vyrų. Atvykėliai iš musulmoniškų šalių sudaro 4,8 proc., atvykėliai iš ES šalių sudaro 1,9 proc.

Leidimai gyventi nuolat ar laikinai mūsų šalyje kitais pagrindais pagrįste buvo išduoti atvykėliams iš ES šalių (57,8 proc.), atitinkamai 56,6 proc. vyrų ir 59,9 proc. moterų. Atvykėliai iš „kitų šalių“ sudaro 20,8 proc., atitinkamai 23,0 proc. vyrų ir 16,7 proc. moterų. Atvykėliai iš NVS šalių sudaro 12,7 proc., iš jų vyrai - 8 proc., o moteris 21,7 proc., t.y. moterų kitais pagrindais atvyksta beveik du su puse karto daugiau nei vyrų.

IŠVADOS

1. Naujasis Lietuvos Respublikos įstatymas „Dėl užsieniečių teisinės padėties“ užtikrino ne tik bendrą užsieniečių ir prieglobsčio prašytojų teisinės padėties Lietuvoje reglamentavimą, bet ir atvykstančiųjų ne iš ES valstybių imigrantų integraciją bei natūralizaciją Lietuvoje.

2. Lietuvos Respublikos įstatymas „Dėl užsieniečių teisinės padėties“ priėmimo nors ir sudėtingesnis, tačiau suteikė daugiau galimybių atvykti į Lietuvą ne tik Europos Sąjungos

bendrijos narių piliečiams, bet ir palengvino prieglobsčio prašytojų galimybes siekti pabėgėlio, papildomos bei laikinos apsaugos statusus. Be to, ateityje priimant į Europos Sąjungą naujas nares, kuriose didžiąją dalį gali sudaryti iš Centrinės Azijos kraštų ir, esant laisvai migracijai, tikėtinas dar didesnis imigrantų skaičius Lietuvoje iš naujų Europos Sąjungos, narių.

3. Galima daryti prielaidą, kad kasmet daugėja išduotų leidimų užsienio piliečiams laikinai gyventi mūsų šalyje su tikslu mokytis, stažuotis ir t.t. Tikėtina, kad į Lietuvą atvykus vis daugiau jauno amžiaus asmenų, tarp jų ir iš Centrinės Azijos kraštų, gali kilti incidentų.

4. Šiuo metu Lietuvos Respublikoje bei Kaune apie pusę visų užsieniečių, gavusių leidimus laikinai ar nuolat gyventi šalyje, yra gavę NVS šalių piliečiai.

LITERATŪRA

1. Lietuvos Respublikos įstatymas dėl užsieniečių teisinės padėties 2004 m. balandžio 29 d Nr. IX - 2206 // Valstybes žinios, 2004. Nr. 73 - 2539.
2. Lietuvos Respublikos Civilinis kodeksas 2002 m. liepos 18 d // Valstybės žinios, 2000. Nr. 74-2262.
3. Lietuvos Respublikos Civilinio proceso kodeksas 2002 m. vasario 28 d. // Valstybės žinios, 2002. Nr. 36-1340.
4. Lietuvos Respublikos Darbo kodekso patvirtinimo, įsigaliojimo ir įgyvendinimo įstatymas 2002 m. birželio 4 d. // Valstybės Žinios, 2002. Nr. 64-256.
5. Lietuvos Respublikos Konstitucija. – V., 1993.
6. Lietuvos Respublikos Baudžiamasis kodeksas 2000 m. rugsėjo 26 d.// Valstybės žinios, 2000. Nr. 89-2741.
7. Lietuvos Respublikos Baudžiamojo proceso kodeksas 2002 m. kovo 14 d.// Valstybės žinios, 2002. Nr. 37-1341, Nr. 46.
8. [http://www.kaunas.lt/miestas /statistika/](http://www.kaunas.lt/miestas/statistika/)
9. Vadapalas V. Tarptautinė teisė. Bendroji dalis. –V.: Eugrimas, 1998.

FOREIGNERS' LEGAL STATUS ANALYSIS IN LITHUANIA

Egidijus Nedzinskas

Mykolas Romeris University Kaunas Faculty of Police

S u m m a r y

The objective of the article is to clarify the aims of legal arrival of foreign countries citizens and stateless people in Lithuania and the duration of their stay in Kaunas. In this article the legal regulation of foreigners' stay in Lithuania is given. The peculiarities of demographic structure of foreigners and stateless people in Kaunas is analysed. In paradigm of Kaunas it is analyzed from which countries foreigners most often come to live temporarily or constantly. Presented materials about foreign countries citizens and stateless people who apply for permissions to live temporarily or constantly in the Republic of Lithuania.

Keywords: *foreigner, stateless people, asylum grant, integration, naturalization, extra protection, temporary protection.*